

Kiusamisvaba haridustee kõigile Eesti lastele!

2014 kevadest 2015. aasta 22. jaanuarini aitas PULSE meeskond Heateo SA'l välja töötada ja läbi viia **teenusedisaini ja sotsiaalse innovatsiooni programmi**, mille eesmärgiks oli disainida tõhus koosloome raamistik **riigi ning vabaühenduste vahel**, et muuta avalikke teenuseid efektiivsemaks ja kliendisõbralikumaks. Piloot-programmi toetasid Siseministeerium ja Sotsiaalministeerium.

Protsessi ühendavaks lüliks valiti **koosloomeline, lõppkasutaja perspektiivist lähtuv praktiline teenuse arendamine või parendamine, kasutades teenusedisaini tööriistade abi**. Nõnda saadi avalike teenuste osutajad ja riigipoolsed tellijad ühise eesmärgi nimel sõbralikult ühe laua taha, et lõppkliendi praktilisi probleeme lahendades teineteiselt õppida.

Üks programmis osalenud organisatsioonidest oli **Sihtasutus Kiusamisvaba Kool** (endine SA Kiusamise Vastu), kes toob Eestisse Turu Ülikoolis Soome Haridus- ja kultuuri ministeeriumi toel välja töötatud **koolipõhist kiusamise ennetamise ja juhtumitesse sekkumise programmi KiVa**.

PROBLEEM:

- Teaduslikult on tõestatud, et kiusamise tagajärjed on sügavad ja pikaajalised. Kiusamine mõjutab nii kiusamise ohvri kui ka kiusaja rollis olijat ja on nii isiksusliku arengu kui ka ühiskonna tervise jaoks olulise negatiivse mõjuga protsess.
- HBSC 2009/2010: 29 Euroopa riigi hulgas oli Eesti ohvrite osakaalu poolest 4. kohal, kiusamise all kannatas **22% ehk üle viiendiku 11–15-aastastest õpilastest**. Grözig (2011) tehtud 25 riigi võrdluses on Eesti ka **küberkiusamise osas esirinnas**.
- Kiusamisuhtumite vähendamine ja lahendamine on kompleksed sotsiaalsed protsessid, mis nõuavad sidusat koostööd osapooltega eri tasanditel. Teenusedisaini protsessi alguseks oli tõdemus, et lisaks koolisisesele sujuvale koostööle on **probleemi riiklikuks lahendamiseks vaja leida tõhus koostöömudel ka erinevate Eestis rakendatavate kiusamiseennetuse programmide vahel**.
- Samuti oli **riigil endal ebaselge, kelle probleemiga on tegu**. Kes kiusamise lahendamise eest vastutab: Siseministeerium, Haridusministeerium või keegi veel? Vastutusega lisandub teatavasti ka rahastamise kohustus. Ja kuidas korraldada tõhusalt probleemi lahendamist kohalike omavalitsuste tasandil?

LÄHTEÜLESANNE:

- Möista, kes on tellija? Kelle probleemiga on tegu?
- Kaardistada tugevused, mis on erinevatel programmidel, ja kasutada seda koostöö käivitamiseks ja tõhusa väärtuspakkumise sõnastamisel nii klientide kui rahastajate jaoks.
- Kuidas saada ühe laua taha sama napi riikliku toetuse eest võitlevad MTÜd, et **ühendada jõud suurema eesmärgi, kiusamisvaba haridustee saavutamise** nimel.

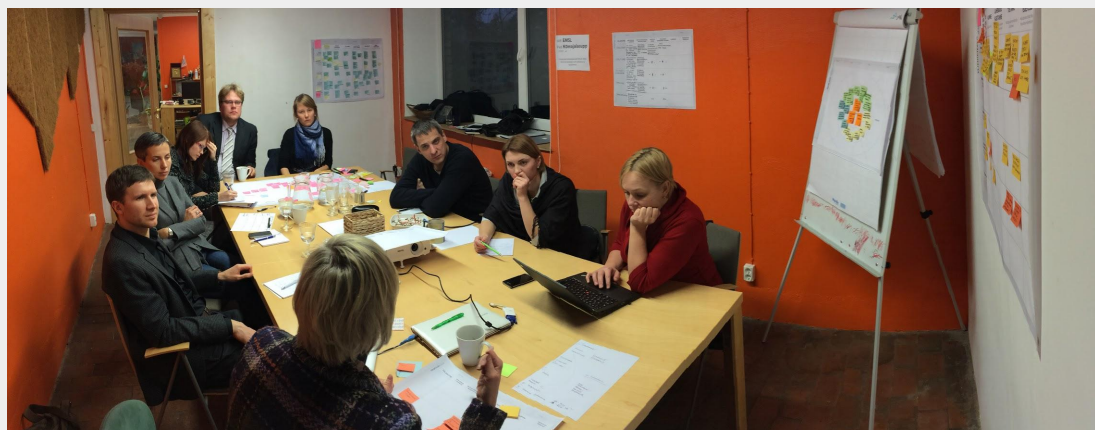
DISAINIPROTSESS:

Projekti meeskonna moodustasid ühingu meeskond ning ministeeriumi töötajad. 6 kuu jooksul viidi läbi 7 töötuba, millede käigus täideti üheskoos **näiteks** organisatsiooni vajadustest lähtuvaid tööpõhju nn. seotud **osapoolte kaardistamine** ja analüüs, **klienditeekonna kaardistamine**, lõppkliendi **väärtus- pakkumine**, väärtuspakkumisest lähtuv **kommunikatsiooniplaan**, **organisatsiooni võimekuste** hindamine ja lõpuks **ühine tegevuskava**. Tööprotsessis käidi ka nõ. välitöödel tegemas **kliendiintervjuusid** koolides koolijuhtidega.

Peale olulise sisendi kogumist koolijuhtidelt, millest selgus kui suureks takistuseks tegelikult on teineteisega võistlevad ja sidundamata programmid, kutsuti Tartu Ülikooli Eetikakeskuse neutraalsel pinnal kokku **teiste kiusamisvastaste programmide esindajad**.

Esimesel ühisel koosviibimisel tutvustati seniseid leidusi ja teenusedisaini metodoloogiat, ning suunati kõik ühiselt kaasa mõtlema läbi klienditeekonna tööpõhjade, mis **tõi kogu grupi samale arusaamisele kasutajate vajadustest**. Teenusedisaini tööriistad aitasid kõigil partneritel probleeme paremini kliendi seisukohast mõtestada, ning andsid edasisele koostööle konstruktiivase raamistiku.

Positiivsest kogemusest innustatuna jätkati uute koostööpartneritega teenusedisaini tööpõhjade kasutamist kogu "sõbrunemise" protsessi vältel. Tehtud töö põhjal pandi paika ühine tegevuskava ning **väärtuspakkumise** dokument, mida nii haridusasutustes kui ministeeriumides testima mindi. Vastuvõtt oli positiivne: "*Lõpuks ometi on meil teistpool lauda mõistliku jutuga koostööpartnerid, kellel on huvi probleemile riiklikul tasandil lahendus leida,*" ütles projekti lõpuks HTM'i esindaja Jürgen Rakaselg.

TULEMUSED

Teenusedisaini tööriistad olid väga efektiivsed, et näidata osapooltele koostöö vajalikkust ja kasu. „Ehkki koolid tegutsevad heas usus ja pingutavad igaüks oma parima äranägemise järgi, ei ole viimase kümne aasta jooksul kiusamise vähendamise osas olulist muutust saavutatud. Erinevate riikide kogemus ja teadusala töö ütleb üheselt – kogu lasteasutust või kooli hõlmav süsteemne lähenemine on ainus võimalus,” ütles Lastekaitse Liidu toonane tegevjuht **Martin Medar**.

Eduka koostöö tulemusel pandi detsembris 2014 alus **Kiusamisvaba Haridustee liikumisele**, mille moodustasid Lastekaitse Liit, Kiusamisvaba Kool, Noorteühing TORE ja TÜ Eetikakeskus **ühise eesmärgiga on luua elujõuline koostööplatvorm, mille kaudu jõuaks kõigisse Eesti lasteasutustesse ja üldhariduskoolidesse kiusamist ennetav ja lahendav tõenduspõhine programm**. Liikumise loomist tunnustasid **õiguskantsleri kantselei** (laste- ombudsman) ning **Haridus- ja Teadusministeerium**, kes mõlemad kogu disainiprotsessis osalesid.

Ühtse visiooniga kiusamisvabast haridustest alustati 2015 aasta parlamendivalimiste eel lobitööd suuremate parteidega, ning **jõuti enamike valmisprogrammidesse**.

Liikumise süsteemse töö ja hästi struktureeritud info tulemusel jõudis kiusamisvaba haridustee kontseptsioon Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel aprillis 2016 Vabariigi valitsuse lauale, ning on tänaseks läbinud esimese **kooskõlastusringi** ministeeriumides ja tugiasutustes.

Kontseptsiooni rakendamisel leitakse liikumise eesmärkide täitmiseks vajalikud vahendid jätkusuutlikuks tegevuseks, mis võimaldab kiusamise probleemiga riiklikul tasandil senisest efektiivsemalt tegeleda.

Projekti tulemuseks on tihe koostöö Kiusamisvaba Haridustee partnerite vahel ning kokkulepe riigiga aastaks 2020 viia sisse teadus- ja tõenduspõhised kiusamisennetuse või väärtuskasvatuse programmid kõikides alusharidusasutustes ning 90% põhikoolides.

Võtmepartnerid	Võtmetegevused	Võtmeressursid	Suhted
Lapsevanemad Koolijuhid Õpetajad Koolipersonal Noorsöötöötajad Omavalitsusjuhid	Koolitamine - lasteaia- ja koolijuhid - õpetajad - noorsöötöötajad Informeerimine - lapsevanemad - koolipersonal - omavalitsusjuhid	Aeg Metoodikad Materjalid Finants Instruktorid Tugiõpilaste võrk	- Jagatud arusaamade kujundamine - Ühiskonna teadlikkuse kasvatamine - Lapsevanemate turvatunne - Koolipidajate kasu
Väärtuspakkumine			
KELLELE	Lastele ja noortele Lasteaia- ja klassiõpetajatele Ühiskonnale (väärtusarendus)		
MIS PROBLEEMI LAHENDAME	Väärtuskasvatuse aluste andmine Sotsiaalsete pädevuste arendamine Pakume õppekava sisu Ennetame kiusamist Anname kiusamisjuhtumite lahendamiseks sekkumismetoodika Õppekava ja tunniplaani osaks olevad tunnid Metoodika ja abimaterjalid Koolitused Ringi- ja klubitöö		
KUIDAS SEDA TEEME			

